

Голові разової спеціалізованої
вченої ради
ДФ 18.092.002
Бердянського державного
педагогічного університету
доктору педагогічних наук,
доценту
ВЄНЦЕВІЙ Надії Олександрівні

Відгук

офіційного опонента **Луценка Григорія Васильовича**, доктора педагогічних наук, професора кафедри педагогіки та менеджменту освіти, проректора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка на дисертацію **Лисакова Сергія Володимировича «Феномен провідництва в освіті України (XIX – початок XXI століть)»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

1. Актуальність обраної теми дослідження

Тенденції глобалізації, стрімкі соціально-економічні й політичні перетворення, а також світові кризи притаманні як і XIX, так і початку XXI століть, зумовлюють необхідність модернізації системи національної освіти, основне завдання якої полягає у підготовці людини до повноцінного функціонування у суспільстві.

Увага дисертанта до феноменальності провідництва в освіті України зумовлена тим, що саме слово «провідник» має українське етнічне коріння. Розвиток національної еліти, її передові представники впливали великою мірою, визначали розвиток освітньої сфери. Однак ми не завжди пам'ятаємо

про їх феноменальний внесок у процес державотворення, розвитку культури і освіти та нації в цілому. А минуле завжди формує сучасне.

Доцільність вибору теми дисертаційної роботи С.В.Лисакова підтверджує і той факт, що вона відповідає науково-дослідницькій темі кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету «Формування особистості в навчально-виховному процесі освітніх закладів у контексті нової української школи» (номер держреєстрації: 0117U003116), що підтверджує актуальність та цінність його напрацювань.

Тема дисертації затверджена вченою радою Бердянського державного педагогічного університету (протокол № 3 від 03.10.2019 р.).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертантом на науковому рівні обґрунтовано вибір теми, сформульовано мету й завдання дослідження, а також зроблено логічні висновки відповідно до визначених завдань.

Достовірність наукових результатів дослідження забезпечується не лише належною методологічною та джерельною базою дослідження, яка складає 287 найменувань, з них 25 - іноземною мовою та свідчить про інтенсивну науково-пошукову роботу, а й аргументованістю й об'єктивністю викладеного матеріалу, адекватним вибором методів дослідження, що визначені з урахуванням специфіки педагогічної розвідки.

У вступі та анотації здобувач чітко формулює мету і завдання дисертації, визначає її основні наукові положення. Окреслені завдання відповідають задумові системного дослідження феномену провідництва в освіті як автохтонного елементу українського народу.

Імпонує авторський вибір предмету дослідження «генеза та сутність феномену провідництва в освіті України», під час дослідження якого були використані історико-педагогічні дослідження соціальних та педагогічних явищ і персоналій провідників, вивчення біографічних даних та творчої провідницької діяльності представників національної та педагогічної еліти.

У першому розділі – «Ідея провідництва як етнічний та соціальний феномен українського суспільства» встановлено, що метод суцільного науково – педагогічний підхід щодо дослідження теми «Феномен провідництва в освіті України (XIX – початок XXI століть)» наразі набуває особливої актуальності, оскільки дає можливість визначити стратегії розвитку національної освіти майбутнього через пізнання цінностей, смислів, видатних постатей та успішних практик у минулому українського суспільства. Варто зазначити, що дисертант вміло використав ретроспективний метод дослідження.

Визначено, що ідея провідництва в освіті зумовлена складним процесом соціогенезу українського суспільства, його провідної верстви; змістовна сутність провідництва формувалася як автохтонна ідея цього процесу та стала визначальним компонентом ментальності українського етносу, механізмом політичної організації прогресу суспільства та його освітнього ландшафту.

Встановлено, що особливого розвитку ідея проводу набула у працях українських філософів, письменників та поетів XVIII – XX століття.

У другому розділі – «Розвиток провідницької ідеї в царині освіти України» на основі проведених анкетувань різних категорій учасників освітнього процесу засвідчено надзвичайно низький рівень їх інформованості щодо природи та сутності феномену провідництва в освіті. Дисертантом чітко з'ясовано потребу глибокого філософського та методологічного осмислення ролі провідництва не лише в історичному аспекті, а й перебудові та реформуванні управління національною системою освіти.

Для увиразнення феномену провідництва доречно було опрацьоване поняття «просвітництво», яке є достатньо відомим у науково-педагогічних та філософських дослідженнях, особливо в період кінця XX століття.

Дисертантом було з'ясовано, що в освіті України теорія лідерства наразі має надзвичайну організаційну, методичну та грантово-фінансову підтримку національних і закордонних інституцій. Однак в ході дослідження не

встановлено прямої залежності ефективного лідерства та успішного керівництва освітою.

Відповідно до завдань дисертаційного дослідження з'ясовано родові зв'язки провідництва в освіті, наукової організації праці і передового педагогічного досвіду. Історико-педагогічний аналіз спонукає нас до розуміння феномену провідництва як фундаменту належної, наукової організації педагогічної праці та напрацювання ефективних практик (досвіду) для їх подальшого поширення. Емерджентність такої кореляції розглянуто на прикладі таких нових соціальних наук як праксеологія та оптимологія.

Змістовно дисертантом досліджено риси особистості, що визначають провідницькі якості як феномен соціальної діяльності в царині освіти.

У третьому розділі «Методологічні основи феномену провідництва в освіті» окреслено риси унікальності провідницької діяльності, визначено їх у видатних провідників освіти XVIII – XXI століть.

За критеріями феноменології доречно досліджено категорію феноменальності перетворюючої та випереджаючої діяльності провідників освіти.

Цікавими є тематичні наративи про провідників в освіті України на теоретичному рівні та рівні видатних особистостей, що здійснювали і здійснюють провідницьку місії у національному освітньому ландшафті.

Змістовно здійснено авторське методологування провідництва в освіті. Інструментами методологування обрано процедури ідеї фреймів та функцій творчої освітньої діяльності. Методологічні операції, проведені дисертантом, засвідчують його наукову зрілість, здатність до визначення сутності освітніх проблем та визначення науково обґрунтованих шляхів їх успішного вирішення відповідно до реалій освітнього ландшафту України.

3. Наукова новизна одержаних результатів

У рецензованій праці вперше визначено концепт «провідництво в освіті» як феномен та атрибут української національної ідентичності, досліджено його появу та витоки. Також досліджено історичні та соціальні умови формування

феномену провідництва в освіті України. Запроваджено визначення поняття «провідництва в освіті» та легітимізовано у термінологічному вжитку в національному й англomовному науковому середовищі поняття «провідництво» та «провідництво в освіті»; також вперше встановлено родові зв'язки та особливості концептів «провідництво в освіті», «лідерство», «наукова організація праці», «передовий педагогічний досвід».

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Основні положення та висновки дослідження висвітлено в 14 наукових публікаціях, із них 3 статті опубліковано в провідних наукових фахових виданнях України, 6 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій, 3 статті – у закордонному періодичному виданні іншої держави, що входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського союзу, 2 колективних монографій. Участь і виступи на 14 наукових конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів засвідчують високий ступінь апробації основних положень дисертаційної праці. У публікаціях вичерпно зображено основні положення результатів проведеного дослідження.

5. Практичне та теоретичне значення одержаних результатів

Суцільне науково-педагогічне дисертаційне дослідження Сергія Володимировича ЛИСАКОВА започатковує новий напрямок у педагогіці національної освіти.

Дослідження проведено відповідно до методологічних основ, розроблених вітчизняними науковцями.

Дисертант опрацював та узагальнив значний пласт історичного, культурного та просвітницького характеру етногенезу українського суспільства. Ресурсами компаративного підходу встановлено риси схожості та відмінності цивілізаційного поступу національної освіти в процесі глобалізації та збереження унікальності української ідентичності.

Теоретично обґрунтовано ідею провідництва як автохтонного феномену українського суспільства.

Напрацьовано наративи про феномен здійснення провідницької місії видатними провідниками в історичний період, окреслений XIX – XXI століттями.

Започатковано процес формування провідницької парадигми в національній та глобалізованій освіті.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Дисертаційне дослідження С.В.Лисакова є повним та вичерпним, надзвичайно актуальним за визначенням дисертантом колом соціальних та освітньо – педагогічних проблем. Разом з тим у дослідженні, на нашу думку, є окремі питання, які недостатньо опрацьовані та потребують більш детального вивчення.

Зауваження 1.

У дисертації недостатньо висвітлено прикладний вплив дисертанта на реактивацію теми дослідження у практичній діяльності, спрямованій на здобувачів вищої освіти I та II рівнів.

Зауваження 2.

У дисертації не визначено можливі шляхи розвитку та впровадження ідеї провідництва у національній освіті України.

Зауваження 3.

У другому розділі дисертації «Розвиток ідеї провідництва в царині освіти України» в підрозділі 2.1. не наведено технологічний інструментарій організаційної активності провідництва в закладах національної освіти.

Зауваження 4.

Необхідно було б чітко визначити практичне значення одержаних результатів дослідження, адже висновки та пропозиції можна використовувати у науково-дослідній чи освітньо- навчальній сферах.

Зауваження 5.

Вимагають певного уточнення і конкретизації характеристики провідників-педагогів сучасності як стратегічної педагогічної умови реалізації цілепокладань провладу в педагогічних освітніх закладах початку ХХІ століття (проекція сучасності).

Слід зазначити, що вказані зауваження не знижують наукової цінності роботи, адже деякі моменти неузгодженості свідчать про активний науковий пошук дисертанта й оригінальності його підходів до обраної теми дослідження.

7. Загальна оцінка дисертації

Дослідження С.В.Лисакова оцінюють позитивно. Зауваження, що висловлені вище, мають дискусійний характер і в жодному разі не применшують наукової новизни, теоретичної та практичної значущості дисертаційної роботи, що рецензується.

Дисертація «Феномен провідництва в освіті України (ХІХ – початок ХХІ століть)» є завершеною науковою працею, в якій його автором, Лисаковим Сергієм Володимировичем, отримано нові наукові обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують поставлені завдання в дослідженні.

Дисертаційна робота «Феномен провідництва в освіті України (ХІХ – початок ХХІ століть)» відповідає порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами), а її автор Лисаков Сергій Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Григорій ЛУЦЕНКО

Свідчу вірність підпису

«16» вересня 2020 р.

Начальник відділу кадрів

*Відгук отримано
20.09.2020р.
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 18.032.002
доктор пед.наук, проф.
Віницька Т.В. Мейс*